

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

5 iunie 2014*

„Articolul 101 TFUE — Repararea prejudiciilor cauzate de o înțelegere interzisă de acest articol — Prejudicii care rezultă din prețul mai ridicat practicat de o întreprindere în urma unei înțelegeri interzise la care aceasta nu participă («Umbrella pricing») — Legătură de cauzalitate”

În cauza C-557/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Oberster Gerichtshof (Austria), prin decizia din 17 octombrie 2012, primită de Curte la 3 decembrie 2012, în procedura

Kone AG,

Otis GmbH,

Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH,

Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH,

ThyssenKrupp Aufzüge GmbH

împotriva

ÖBB-Infrastruktur AG,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președinte de cameră, și domnii E. Juhász, A. Rosas (raportor), D. Šváby și C. Vajda, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul V. Tourrès, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 decembrie 2013,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Kone AG, de H. Wollmann, Rechtsanwalt;

— pentru Otis GmbH, de D. Hauck și de E. Hold, Rechtsanwälte;

* Limba de procedură: germana.

- pentru Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH și pentru Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH, de A. Traugott și de S. Riegler, Rechtsanwälte;
- pentru ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, de A. Reidlinger, de T. Kustor și de E. Rittenauer, Rechtsanwälte;
- pentru ÖBB-Infrastruktur AG, de A. Egger, Rechtsanwalt;
- pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de P. Gentili, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, de G. Meessen și de P. Van Nuffel, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 30 ianuarie 2014,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 101 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Kone AG (denumită în continuare „Kone”), Otis GmbH (denumită în continuare „Otis”), Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH (denumită în continuare „Schindler Aufzüge und Fahrtreppen”), Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH (denumită în continuare „Schindler Liegenschaftsverwaltung”) și ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (denumită în continuare „ThyssenKrupp Aufzüge”), întreprinderi care au participat la înțelegeri privind instalarea și întreținerea de ascensoare și de scări rulante în mai multe state membre, pe de o parte, și ÖBB-Infrastruktur AG (denumită în continuare „ÖBB-Infrastruktur”), filială a Österreichische Bundesbahnen (Căile Ferate Austriece), pe de altă parte, cu privire la posibilitatea de a solicita repararea prejudiciului cauzat de prețurile mari practicate la încheierea unor contracte cu întreprinderi care nu au participat la aceste înțelegeri.

Cadrul juridic

- 3 Articolul 1295 din Codul civil general austriac (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, denumit în continuare „ABGB”) are următorul cuprins:

„Orice persoană are dreptul să solicite repararea unui prejudiciu celui care i l-a cauzat prin fapta sa; prejudiciul poate fi cauzat prin încălcarea unei obligații contractuale sau poate să nu aibă legătură cu un contract.”
- 4 În conformitate cu articolul 1311 a doua teză din ABGB, răspunde de prejudiciul cauzat cel care a „încălcat o lege care are ca obiect prevenirea prejudiciilor fortuite” („legea de protecție”).

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 5 Începând cu anii '80 cel puțin, Kone, Otis, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen, Schindler Liegenschaftsverwaltung și ThyssenKrupp Aufzüge au aplicat pe scară largă, în mai multe state membre, un acord care avea ca finalitate împărțirea pieței ascensoarelor și a scărilor rulante.

- 6 La 21 februarie 2007, Comisia Europeană a aplicat Kone, Otis, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen și Schindler Liegenschaftsverwaltung o amendă în cuantum total de 992 milioane de euro pentru participarea acestora la înțelegeri privind instalarea și întreținerea de ascensoare și scări rulante în Belgia, Germania, Luxemburg și Țările de Jos.
- 7 Printr-o hotărâre din 8 octombrie 2008, Oberster Gerichtshof, în calitate de instanță de apel competentă să judece litigiile în materie de înțelegeri, a confirmat ordonanța din 14 decembrie 2007, prin care Kartellgericht (Tribunalul concurenței) a aplicat amenzi Kone, Otis și Schindler Aufzüge und Fahrtreppen, precum și altor două societăți. Întrucât ThyssenKrupp Aufzüge a ales să depună mărturie pentru a beneficia de clemență, această întreprindere nu a intervenit în procedura inițiată în materie de înțelegeri.
- 8 Înțelegerea în discuție în litigiul principal (denumită în continuare „înțelegerea în cauză”) avea ca scop asigurarea în beneficiul întreprinderii favorizate a unui preț mai mare decât prețul pe care aceasta l-ar fi putut practica în condiții normale de concurență. Prin acest comportament au fost denaturate concurența și în special evoluția normală a prețurilor în condiții concurențiale.
- 9 Potrivit instanței de trimitere, membrii acestei înțelegeri au încercat să realizeze un acord cu privire la mai mult de jumătate din volumul comercial al instalațiilor noi, pe întreg teritoriul austriac. Peste jumătate din proiectele respective au fost atribuite de comun acord, astfel încât cel puțin o treime din volumul pieței a făcut obiectul unei concertări. Aproximativ două treimi din proiectele care au făcut obiectul concertării au fost realizate conform previziunilor. În o treime din cazuri, atribuirea pieței s-a realizat în favoarea unor întreprinderi terțe (care nu au participat la înțelegere) sau a unui membru al înțelegerii care nu a respectat modalitățile de atribuire convenite, prezentând o ofertă cu un preț mai redus. S-au constatat și atribuiri de comun acord, la nivel bilateral. Din cauza comportamentului membrilor înțelegerii în cauză, chiar și în anii imediat anteriori anului 2004, prețurile de pe piață nu au evoluat semnificativ, iar segmentele de piață ale întreprinderilor în cauză au rămas aproximativ aceleași.
- 10 Invocând „efectul prețului de protecție” („umbrella effect”), ÖBB-Infrastruktur solicită reclamantelor din litigiul principal repararea unui prejudiciu evaluat la 1 839 239,74 euro, suferit în urma achiziționării de către aceasta de la întreprinderi terțe, care nu au participat la înțelegerea în cauză, de ascensoare și scări rulante la un preț mai mare decât cel care ar fi existat în lipsa acestei înțelegeri, pentru motivul că respectivele întreprinderi terțe ar fi profitat de înțelegerea existentă pentru a-și adapta prețurile la nivelul ridicat.
- 11 Prima instanță a respins cererea ÖBB-Infrastruktur, însă instanța de apel a admis-o.
- 12 Sesizat de reclamantele din litigiul principal, Oberster Gerichtshof ridică problema condițiilor privind angajarea răspunderii participanților la o înțelegere, din prisma articolului 101 TFUE și a jurisprudenței Curții, în special a Hotărârii Courage și Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465), a Hotărârii Manfredi și alții (C-295/04-C-298/04, EU:C:2006:461), precum și a Hotărârii Pfleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389).
- 13 Potrivit jurisprudenței instanțelor austriece, persoana care solicită despăgubiri în temeiul răspunderii necontractuale ar trebui să stabilească legătura de cauzalitate adecvată și legătura de nelegalitate, respectiv încălcarea unei legi de protecție, în sensul articolului 1311 din ABGB.
- 14 Instanța de trimitere arată că, în aplicarea noțiunii de cauzalitate adecvată, autorul unui prejudiciu trebuie să asigure repararea tuturor consecințelor, inclusiv fortuite, a căror posibilitate de producere putea să o anticipeze *in abstracto*, însă nu și repararea consecințelor atipice. Potrivit jurisprudenței menționate, atunci când o întreprindere care nu a participat la o înțelegere profită de efectul prețului de protecție, nu ar exista cauzalitate adecvată între înțelegere și prejudiciul eventual suferit de cumpărător, din moment ce ar fi vorba despre un prejudiciu indirect, despre un efect colateral al unei decizii independente pe care o persoană care nu a participat la înțelegere ar fi luat-o pe baza propriilor

considerente de gestiune. S-ar considera că efectul produs asupra unui concurent de situația de pe piață, astfel cum a fost creată de membrii unei înțelegeri, măsurile economice pe care acesta le adoptă în consecință în privința propriei întreprinderi și a produselor sale, precum și deciziile administrative pe care le ia în aceste condiții, în special pentru stabilirea prețurilor, sunt larg influențate de un mare număr de factori, care nu au nicio legătură cu această înțelegere.

- 15 În ce privește problema nelegalității, Oberster Gerichtshof ar fi statuat că, potrivit doctrinei privind scopul de protecție al normei, producerea unui prejudiciu patrimonial atrage obligația de despăgubire doar în cazul în care neregularitatea prejudiciului rezultă din încălcarea unor obligații contractuale, a unor drepturi absolute sau a unor norme de protecție. Prin urmare, aspectul determinant ar fi acela de a stabili dacă norma încălcată de autorul prejudiciului avea ca obiect protecția intereselor persoanei vătămate. Nu aceasta ar fi situația în ceea ce privește practicarea prețului de protecție („umbrella pricing”), care nu ar implica nicio legătură de nelegalitate. Acțiunile nelegale ale membrilor unei înțelegeri ar avea ca scop prejudicierea persoanelor care le cumpără produsele la prețurile menținute artificial la un nivel ridicat pe care acestea le practică. Prejudiciul cauzat de prețul de protecție nu ar fi decât un efect colateral al unei decizii independente luate de o persoană care nu a participat la această înțelegere pe baza propriilor considerente de gestiune.
- 16 Instanța de trimitere subliniază că aspectul dacă în dreptul Uniunii prejudiciul care rezultă din efectul de preț de protecție trebuie să dea dreptul la despăgubiri este foarte controversat atât în doctrina germană, cât și în cea austriacă. Având în vedere supremația dreptului Uniunii, întrebarea adresată ar prezenta o importanță determinantă, din cauza incertitudinii care ar exista cu privire la aspectul dacă refuzul recunoașterii dreptului la despăgubiri este compatibil cu principiul efectivității stabilit de Curte.
- 17 În consecință, Oberster Gerichtshof a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 101 TFUE (articolul 81 CE, articolul 85 TCE) trebuie interpretat în sensul că orice persoană are dreptul să ceară din partea participanților la o înțelegere chiar și repararea prejudiciului cauzat de o persoană care nu a participat la înțelegere și care, profitând de prețurile ridicate de pe piață, a majorat prețurile produselor sale mai mult decât le-ar fi majorat în lipsa înțelegerii («umbrella pricing»), astfel încât principiul efectivității stabilit de Curte [...] impune recunoașterea sa deopotrivă în dreptul național?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 18 Întrucât conținutul articolelor 85 TCE, 81 CE și 101 TFUE este în mare parte același, se va face trimitere doar la articolul 101 TFUE, în vigoare în prezent.
- 19 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă articolul 101 TFUE se opune unei interpretări și unei aplicări a dreptului unui stat membru în temeiul cărora se exclude în mod categoric, pentru motive juridice, ca întreprinderi care participă la o înțelegere să răspundă civil pentru prejudicii care rezultă din prețuri stabilite, pe baza practicilor înțelegerii respective, de o întreprindere care nu participă la înțelegere, la un nivel mai ridicat decât cel care ar fi existat în lipsa unei înțelegeri.
- 20 Trebuie amintit că articolul 101 alineatul (1) TFUE și articolul 102 TFUE produc efecte directe în relațiile dintre particulari și conferă justițiabililor drepturi pe care instanțele naționale trebuie să le protejeze (a se vedea Hotărârea BRT și Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:25, punctul 16, Hotărârea Courage și Crehan, EU:C:2001:465, punctul 23, precum și Hotărârea Manfredi și alții, EU:C:2006:461, punctul 39).

- 21 Deplina eficacitate a articolului 101 TFUE și în special efectul util al interdicției prevăzute la alineatul (1) al acestuia ar fi repuse în discuție dacă nu ar exista posibilitatea oricărei persoane de a cere repararea prejudiciului care i-ar fi cauzat de un contract sau de un comportament susceptibil să restrângă sau să denatureze concurența (Hotărârea *Courage și Crehan*, EU:C:2001:465, punctul 26, Hotărârea *Manfredi și alții*, EU:C:2006:461, punctul 60, Hotărârea *Otis și alții*, C-199/11, EU:C:2012:684, punctul 41, precum și Hotărârea *Donau Chemie și alții*, C-536/11, EU:C:2013:366, punctul 21).
- 22 În consecință, orice persoană are dreptul să solicite repararea prejudiciului suferit atunci când există o legătură de cauzalitate între prejudiciul menționat și o înțelegere sau o practică interzisă de articolul 101 TFUE (Hotărârea *Manfredi și alții*, EU:C:2006:461, punctul 60, precum și Hotărârea *Otis și alții*, EU:C:2012:684, punctul 43).
- 23 Astfel, dreptul oricărei persoane de a solicita repararea unui asemenea prejudiciu consolidează acțiunea normelor Uniunii în materie de concurență și este de natură să descurajeze acordurile sau practicile, adesea disimulate, care sunt susceptibile să restrângă sau să denatureze concurența, contribuind pe această cale la menținerea unei concurențe reale în Uniunea Europeană (Hotărârea *Courage și Crehan*, EU:C:2001:465, punctul 27, Hotărârea *Manfredi și alții*, EU:C:2006:461, punctul 91, Hotărârea *Pfleiderer*, EU:C:2011:389, punctul 29, Hotărârea *Otis și alții*, EU:C:2012:684, punctul 42, precum și Hotărârea *Donau Chemie și alții*, EU:C:2013:366, punctul 23).
- 24 În lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru să reglementeze modalitățile de exercitare a dreptului de a solicita repararea prejudiciului care rezultă dintr-o înțelegere sau dintr-o practică interzisă de articolul 101 TFUE, inclusiv cele de aplicare a noțiunii „legătură de cauzalitate”, în măsura în care principiile echivalenței și efectivității sunt respectate (Hotărârea *Manfredi și alții*, EU:C:2006:461, punctul 64).
- 25 Astfel, normele aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor prin efectul direct al dreptului Uniunii nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile acțiunilor similare de natură internă (principiul echivalenței) și nu trebuie să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea Hotărârea *Courage și Crehan*, EU:C:2001:465, punctul 29, Hotărârea *Manfredi și alții*, EU:C:2006:461, punctul 62, Hotărârea *Pfleiderer*, EU:C:2011:389, punctul 24, precum și Hotărârea *Donau Chemie și alții*, EU:C:2013:366, punctul 27).
- 26 În această privință, și în special în domeniul dreptului concurenței, aceste norme nu trebuie să aducă atingere aplicării efective a articolelor 101 TFUE și 102 TFUE (a se vedea Hotărârea *VEBIC*, C-439/08, EU:C:2010:739, punctul 57, Hotărârea *Pfleiderer*, EU:C:2011:389, punctul 24, precum și Hotărârea *Donau Chemie și alții*, EU:C:2013:366, punctul 27).
- 27 În litigiul principal, ÖBB-Infrastruktur susține că o parte din prejudiciul pe care l-a suferit a fost cauzat de înțelegerea în cauză, care a permis menținerea unui preț de piață la un nivel atât de ridicat încât chiar concurenți care nu au participat la această înțelegere au putut beneficia de acest preț pe piață, mai ridicat decât cel care ar fi existat în lipsa înțelegerii respective, aceasta fie în termeni de marjă de profit, fie pur și simplu în termeni de supraviețuire, dacă structura costurilor lor era de așa natură încât în condiții normale de concurență ar fi putut fi eliminate de pe piață.
- 28 Persoanele interesate care au prezentat observații în fața Curții nu contestă că un astfel de fenomen de preț de protecție („umbrella pricing”) este recunoscut ca reprezentând, în anumite condiții, una dintre consecințele posibile ale unei înțelegeri. În schimb, reclamantele din litigiul principal contestă în esență posibilitatea interpretării dreptului Uniunii în sensul că acesta ar accepta cererile de despăgubiri întemeiate pe existența unui preț de protecție („umbrella claims”).

- 29 În această privință, este necesar să se arate că prețul pieței este unul dintre principalele elemente luate în considerare de o întreprindere atunci când stabilește prețul la care își oferă produsele sau serviciile. Atunci când o întreprindere reușește să mențină un preț ridicat în mod artificial pentru anumite produse și sunt îndeplinite anumite condiții de piață, care țin în special de natura produsului sau de dimensiunea pieței acoperite de această înțelegere, nu se poate exclude ca întreprinderea concurentă, exterioară acesteia, să aleagă să își stabilească prețul ofertei la un nivel mai ridicat decât cel pe care l-ar fi ales în condiții normale de concurență, respectiv în lipsa unei astfel de înțelegeri. Într-un asemenea context, chiar dacă stabilirea prețului unei oferte este considerată drept o decizie pur autonomă, adoptată de întreprinderea care nu participă la o înțelegere, este totuși necesar să se constate că această decizie a putut fi luată prin raportare la un preț de piață denaturat de această înțelegere și, în consecință, contrar normelor de concurență.
- 30 În consecință, contrar a ceea ce susțin Schindler Aufzüge und Fahrtreppen și Schindler Liegenschaftsverwaltung, un prejudiciu suferit de clientul unei întreprinderi care nu participă la o înțelegere, dar care beneficiază de condițiile economice ale unui preț de protecție ca urmare a unui preț de ofertă mai mare decât cel care ar fi existat în lipsa acestei înțelegeri constituie unul dintre efectele posibile ale înțelegerii respective, care nu poate fi ignorat de membrii acesteia.
- 31 În ceea ce privește reglementarea națională în discuție în litigiul principal, din decizia de trimitere rezultă că dreptul austriac exclude în mod categoric dreptul la despăgubiri într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, având în vedere că legătura de cauzalitate dintre prejudiciul suferit și înțelegerea în cauză este considerată, în lipsa unui raport contractual cu un membru al acestei înțelegeri, ca fiind întreruptă prin decizia autonomă a întreprinderii care nu participă la înțelegerea respectivă, dar care, în temeiul existenței acesteia, a stabilit un preț de protecție („umbrella pricing”).
- 32 Desigur, după cum s-a amintit la punctul 24 din prezenta hotărâre, revine în principiu ordinii juridice interne a fiecărui stat membru să determine normele privind aplicarea noțiunii „legătură de cauzalitate”. Cu toate acestea, rezultă din jurisprudența Curții, citată la punctul 26 din prezenta hotărâre, că aceste norme naționale trebuie să asigure deplina efectivitate a legislației Uniunii în materie de concurență (a se vedea în acest sens Hotărârea VEBIC, EU:C:2010:739, punctul 63). Astfel, aceste norme trebuie să țină cont în special de obiectivul urmărit la articolul 101 TFUE, care urmărește să asigure menținerea unei concurențe efective și nedenaturate pe piața internă și, în acest mod, prețuri stabilite potrivit regulilor liberei concurențe. În aceste condiții, Curtea a statuat, după cum s-a amintit la punctul 22 din prezenta hotărâre, că normele naționale trebuie să recunoască oricărei persoane dreptul de a solicita repararea prejudiciului suferit.
- 33 Or, deplina efectivitate a articolului 101 TFUE ar fi repusă în discuție dacă dreptul național ar condiționa, în mod categoric și independent de împrejurările specifice ale cauzei, dreptul oricărei persoane de a solicita repararea prejudiciului suferit de existența unei legături de cauzalitate directe, excluzând astfel acest drept în temeiul faptului că persoana în cauză a avut raporturi contractuale nu cu un membru al înțelegerii, ci cu o întreprindere care nu participa la aceasta, a cărei politică a prețurilor reprezintă însă o consecință a înțelegerii care a contribuit la denaturarea mecanismelor de formare a prețurilor care reglementează piața concurențială.
- 34 În consecință, victima unui preț de protecție („umbrella pricing”) poate obține repararea prejudiciului suferit de membrii unei înțelegeri, chiar în lipsa unor raporturi contractuale cu aceștia, atunci când se stabilește că înțelegerea respectivă putea avea drept consecință, în funcție de împrejurările cauzei și în special de specificul pieței relevante, aplicarea unui preț de protecție de către terți care acționează independent și că aceste împrejurări și acest specific nu puteau fi ignorate de membrii înțelegerii menționate. Este de competența instanței de trimitere să verifice dacă aceste condiții sunt îndeplinite.
- 35 Kone și Otis arată că acțiunile în repararea prejudiciului cauzat prin prețurile ridicate care reprezintă consecința existenței unui preț de protecție constituie cereri de despăgubiri punitive, întrucât prejudiciului suferit de ÖBB-Infrastruktur nu i-ar corespunde o îmbogățire a reclamantelor din litigiul

principal. Cu toate acestea, trebuie să se arate că normele în materie de răspundere extracontractuală nu condiționează cuantumul unui prejudiciu reparabil de beneficiul realizat de cel care a săvârșit fapta care a cauzat acest prejudiciu.

- 36 Reclamantele respective mai susțin că astfel de despăgubiri sunt de natură să descurajeze întreprinderile în cauză să sprijine autoritățile din domeniul concurenței în instrumentarea cauzelor, ceea ce ar fi contrar principiului efectivității. Este însă necesar să se amintească faptul că programul de clemență este un program instituit de Comisie prin intermediul Comunicării privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului acestora în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2006, C 298, p. 17, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 3), care este lipsit de forță legislativă și nu are caracter obligatoriu în privința statelor membre (Hotărârea Pfleiderer, EU:C:2011:389, punctul 21). În consecință, acest program de clemență nu poate priva indivizii de dreptul de a obține despăgubiri, la instanțele naționale, pentru prejudiciul suferit ca urmare a unei încălcări a articolului 101 TFUE.
- 37 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 101 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei interpretări și unei aplicări a dreptului intern al unui stat membru în temeiul cărora se exclude în mod categoric, pentru motive juridice, ca întreprinderi care participă la o înțelegere să răspundă civil pentru prejudicii care rezultă din prețuri stabilite, pe baza practicilor înțelegerii respective, de o întreprindere care nu participă la înțelegere, la un nivel mai ridicat decât cel care ar fi existat în lipsa unei înțelegeri.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 38 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Articolul 101 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei interpretări și unei aplicări a dreptului intern al unui stat membru în temeiul cărora se exclude în mod categoric, pentru motive juridice, ca întreprinderi care participă la o înțelegere să răspundă civil pentru prejudicii care rezultă din prețuri stabilite, pe baza practicilor înțelegerii respective, de o întreprindere care nu participă la înțelegere, la un nivel mai ridicat decât cel care ar fi existat în lipsa unei înțelegeri.

Semnături